

Nr 197.

Av herr **Lindhagen**, om *utvidgning av mindre jordbruk på skifteslagstiftningens väg.*

Det har betonats i en föregående motion (nr 195), vilken hjälpte det skulle vara för en del arbetslösa att, fränsett jordbrukets ökning i värde, just nu själva bidra till komplettering av ofullständiga jordbruk.

Samtidigt pågår emellertid, så vitt jag förstår, ett jorddelningsförfarande, som hotar, att ytterligare öka de mindre ofullständiga jordbrukens antal. I varje fall kommer det att definitivt försvaga en myckenhet jordbruk, som bort göras mera bärkraftiga. Detta missförhållande uppstår genom att jordbruket tilldelas odlingsmark endast i proportion efter sin storlek. Snarare bör, synes mig, ett mindre jordbruk få en frikostigare tilldelning av odlingsmark. Detta överensstämmer ock med lagen om delning av jord på landet som i § 3 kap. 19 säges. Att tilldelningen skall ske proportionellt efter jordbrukets tillfälliga storlek finnes i varje fall ej föreskrivet.

Denna av lantmäteristyrelsen påbjudna praxis är väl liktydig med, att lagstiftning ersatts utan laga prövning med ett förfarande i administrativ väg.

Förhållandet utvecklas närmare i mitt bilagda särskilda yttrande till andra lagutskottets utlåtande nr 28 för 1932, till vilket hänvisas. Det bör läsas.

Det hemställles,

att riksdagen ville hos regeringen begära förslag helst redan till denna riksdag till sådan ändring i § 3 av 19 kap. om delning av jord å landet, att mindre jordbruk skola även på skifteslagstiftningens väg fullständigas och utvidgas i möjligaste mån med odlingsmark och även erhålla en tilldelning av husbehovsskog, som svarar mot jordbrukets sålunda ökade utvecklingsmöjligheter.

Stockholm den 21 januari 1933.

Carl Lindhagen.

Särskilt yttrande

av herr *Lindhagen*, som anförde:

»Den förevarande motionen¹ upprullar i själva verket den gamla striden under nyare tider mellan jordbruket samt industrien och dess klientel om den svenska skogen.

Jordbruket behöver i vårt klimat även virke till husbyggnader, bränsle, gärdsel och redskap och likaså möjligheter till nyodling. De industriella intressena vilja förklarligt lägga den största möjliga skogsmark under sin ägo. Statsmakterna har måst träda emellan företrädesvis för att skydda den mot maskinkulturens landvinningar i skogsbygderna försvarslösa moderneringen. När den industriella utvecklingen blev alltmer hotande för jordbruket i skogsbygderna, särskilt i norra delarna av riket under slutet av 1800-talet, grep statsmakten in målmedvetet till skydd för jordbruket, så långt detta kunde ske genom en riksdag med två olika organiserade men lika berättigade kamrar. Avsevärda kompromisser vunnos dock såsom avbetalning på vad som måste ske, och sedan lades det ena stycket av skydd efter det andra på den sålunda vid sekelskiftet utlagda grunden.

Under tiden gick emellertid industrialismen alltmer ut över världen under inflytande av den tekniska fulländningen. Aktiebolagen blevo det finansiella lägets herrar, och genom dem gingo de högre och även lägre ämbetsmannakärnorna med inflytande på lagstiftningen alltmera in under den industriella klientelen. Jordbrukets behärskande av riksdagens andra kammare försvann, och det industriella arbetarpartiets växande skaror voro också intresserade av en bärkraftig industri. Skydd för jordbruket och odlingsmöjligheterna, som visserligen fullföljdes även av arbetarepartiet, kunde dock icke räkna med samma levande intresse, vilket vid sekelskiftet representerades av det lilla jordbrukets naturliga målsmän inom andra kammaren.

Slutligen nåddes även här bristningsgränsen efter riksdagens beslut i jordfrågan 1924. De gamla jordkommissionerna och deras instruktioner upplöstes. Tankarna och tillämpningarna av expropriationslagar såsom stöd för det hotade jordbruket och dess utvecklingsmöjligheter lades till handlingarna. Industrialismens ande böljade för andra gången in över markerna, ämbetsverken och parlamentarismen.

Emellertid lågo vägarna icke lika försvarslösa som i slutet på 1800-talet. Den sociala lagstiftningens spärrfästningar kunde icke helt stormas. Den nya invasionen föranledde då och då ett uppflammande av arbetet med utbyggnader till värn om individerna och friheten. Den ekonomiska depressionen har till sist kommit och lagt sin dämpande hand över den merkantila böljegången. Det nya nederlaget är redan inskrivet i stjärnorna, och frågan är endast om intressenas harmoni kommer att återställas med god vilja eller genom omvälvningar. Jordfrågans problem äro nämligen odödliga. En av huvudfaserna i deras evolution är som sagt kampen mellan industrien och åkerbruket om skogen och odlingsmöjligheterna.

Att jordbruket i vårt land även behöver virke och att det rationellare bör produceras i sambruk med åkern än genom inköp från främmande har hit-

¹ Motion 137 för 1932 i andra kammaren.

intills och fortfarande ansetts såsom en fast punkt i utvecklingen. Skillnaden mellan tiden före och efter riksdagen 1924 kan företrädesvis sägas vara, att under den gångna tiden sökte statsmakten trygga åt jordbruket dess nödiga tillbehör i överkant, under det att den senare tiden och icke minst vår tid söker uti industrialismens intresse sätta omfattningen av förläningarna till jordbruket i underkant.

Begreppet stödskog såsom innefattande även skog till avsalu, vilken ansetts erforderlig för de norra delarna av landet, har sålunda alltmer fått stryka på foten. Redan under den förra perioden nödgades man vid utbrytning av arrendejordbruk eller skapande av nya jordbruk nöja sig med en tilldelning av allenast husbehovsskog. Därtill lades dock uttryckligen, utom de redan odlade ägorna, krav på odlingsmark och mulbete. Man ville ej avbryta jordbrukets utvecklingsmöjligheter genom nyodlingar, vilka voro erforderliga i all synnerhet för vidgandet av små jordbruk. Därför gjordes i den sociala jordlagstiftningen ingen principiell skillnad i skogstilldelning på jordbruk av olika storlek i åker. Detta framgår ock av Norrlandskommitténs i första bilagan intagna förslag till social ägostyckningslag.

Industriens segertåg bländade, och dess vinningar lockade. Mångenstädes kringgingos i praktiken lagarnas avsikter. Tilldelningen av jordbrukets nödvändigheter, som enligt lagarnas mening borde sättas i överkant, nalkades mångenstädes i praktiken alltmera underkanten.

Sed, uppbyggd på tidsströmningar, övergår sedan merendels i lagstiftningen. De sociala jordlagarna kompletterades visserligen i någon mån i effektivitet, när det var ofrånkomligt, men samtidigt reviderades de i huvudpunkter tillbaka emot principen om underkanterna.

I detta sammanhang skall endast erinras om 1926 års lagstiftning om delning av jord på landet. De långa förarbetena till denna lag anförtröddes väsentligen för att icke säga uteslutande åt den industriella tidsandans män. Man skänkte den sociala jordfrågan obetydlig uppmärksamhet. Man blandade bort korten. Allt jordbruk togs tämligen över en kam, gränslinjerna utsuddades och eftertanken blev otillräcklig.

Uti den nya lagens 19 kap. 3 §, vars lydelse härmed bifogas (Bil B.), återfinnes den nya avstyckningslagens mentalitet. Anvisningarna sakna fasta konturer och lämna utrymmen för godtycket. Särskilt faller i dagen, att det förr obetingade kravet på tillägg såvitt möjligt av odlingsmark försvann ur lagstiftningen. Möjligheterna för de industriella intressena befruktades såsom tidsandan på höjderna också ville hava det. Den norrländska ägostyckningslagens klarare bestämmelser, vilka nyligen förut utsträckts att gälla ända till Mälardalen, avskaffades i lagstiftningen.

I anslutning till väckt motion föreslogs av mig under debatten om den nya lagen år 1926 i första kammaren, att till 19 kap. 3 § skulle tilläggas följande stycke: »Vid avstyckning av fastighets huvudsakliga jordbruk skall avstyckningen, med hänsyn till såväl denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas den avstyckade fastigheten, varda tjänlig för jordbruk, och må ej därvid det utbrutna jordbruket märkeligen försvagas». Ordalagen voro lånade från den norrländska ägostyckningslagen.

Voteringsen erbjöd stort intresse. För yrkandet reste sig i det närmaste hela norrlandsbänkarna och mot detsamma i det närmaste representerarna för Svea- och Götaland. Vid begärd rösträkning visade voteringen 67 röster för avslag och 30 för bifall. Efter omröstningen erhöll motionären på begäran ordet och anförde: »Herr talman! Jag ber att få till protokollet

antecknat ett beklagande av detta beslut. Därmed har jordfrågan ingått i ett nytt skede, och det varslar om vad vi ha att vänta av den sociala jordfrågan under nyare tider».

Bilagda reservation från år 1931¹ redogör för de farhågor, som fortfarande kunna hysas för skapandet av nya ofullständiga jordbruk. Det anförda exemplet av Lillögda by nr 3 i lappmarken har ock vid undersökning, som lärar inrapporterats till lagutskottet, bestyrkt att skogstilldelning år 1929 skett minst sagt i underkant. Det för den allmänna uppfattningen ganska klargörande begreppet impediment har numera borttagits. Allt som ej är åker och äng, kallas för avrösningsjord. Inom den rör man sig med begreppet skogsmark, som även kan vara odlingsbar för kulturväxter. Vidare beräknas ett områdes avkastning i kubikmeter virke, vilken beräkning visserligen mer eller mindre osynligt bygges på ett visst ytinnehåll av mark utav olika bonitet. Dubbla tillfällen till misräkningar synas här kunna ifrågakomma, och allmänhetens möjligheter till kontroll måste väl härigenom försvåras.

Nu har å andra sidan lantmäteristyrelsen utfärdat föreskrifter för lantmätarna om utläggning av husbehovsskog. Sedan lära förrättningarna kontrolleras, utom å lantmäterikontoret på kartan, även genom stickprov på platsen av förste lantmätaren eller någon medlem i lantmäteristyrelsen. Därigenom kan således skapas reda och en viss kontroll.

Genom den nu väckta motionen, utskottets utredning och samspråk vid besök i lantmäteristyrelsen har för mig emellertid avslöjats en grundskillnad mellan den gamla tidens och den nya industriella epokens inställning till det mindre, sociala jordbrukets problem. Det föreföll mig nämligen egendomligt att de två tillämnade avstyckningarna från Fagermo voro till ägornas ytinnehåll av vitt skilda storleksgrader men ändå av lantmäteristyrelsen förklarats stå i full överensstämmelse med jorddelningslagens bestämmelser. Det senare påståendet är icke oriktigt. Det har däremot bestyrkt de ovannämnda farhågorna, som uttalades inom första kammaren vid lagens antagande.

Förhållandet visar sig nämligen vara, att enligt lagens dunkla antydningar, kompletterade med lantmäteristyrelsens klara, om lagstiftning påminnande direktiv, husbehovsskogens storlek bestämmes i proportion till den bestående åkerns ytinnehåll. Det i lagen borttappade kravet på tillägg av odlingsmark i största möjliga mån har följaktligen icke heller fått bliva något imperativ för lantmäteristyrelsen. Den gamla jordpolitiken hade däremot som ovan skildrats en annan syn på saken. Den nya lagen har i industriens intresse fastlåst den svenska odlingen till vad den är nu för tillfället. Jordbrukens utvidgning genom nya odlingar har förhindrats icke minst i industriens intresse, som därigenom kan vidga sina anspråk på skogsområdena.

Ofullständiga jordbruks utvecklingsmöjligheter avklippas. Det blir kommande generationers sak att skaffa ny odling och mera skog för att fullända jordbruken. Vår skifteslagstiftning skall ej hjälpa till därmed såsom de gamla jordkommissionerna och den äldre lagstiftningen väsentligen ville hava det. Man tillhandahåller efterkommande icke ens expropriationslagar för den börda samtiden således lägger på dem. Icke ens kristiden och arbetslösheten kan beveka den industrialiserade stats-

¹ Ej avtryckt här av tryckningskostnadsskäl, men bör läsas i detta sammanhang (se andra lagutskottets utlåtande nr 28 för 1932 sid. 10).

konsten att falla tillbaka på produktiva möjligheter. Den nalkas i blinda avgrunden, och även senaste årets riksdag har avvisat odlingsmöjlighetens utnyttjande på större jordägares mark för folkförsörjningen.¹

Bilden av denna historiska utveckling kompletteras med en annan samordnad företeelse i statsmaktens bemödanden på förevarande område. Jag frågade i lantmäteristyrelsen, hur undervisningen för utbildning av lantmätarna vore avsedd att ordnas och om däri inginge vägledning i social jordbruksetik. Lantmätarna voro ju i viss mån medlare i en social intressekonflikt av stora mått.

Detta var ej avsett, svarade vederbörande byråchef. Men styrelsen hade hos regeringen förordat en fristående undervisning i en lantmaterihögskola. Riksdagen avlog emellertid år 1931 en regeringsproposition därom och förordade på vederbörande utskotts förslag undervisningens läggande under Tekniska högskolan i enlighet med ett förslag av högskolans lärarkollegium. Detta förslag hade framförts motionsvis av professor Forssell i första samt herrar Wohlin och Thomson i andra kammaren. Tekniska högskolan hade ansett, att här gällde det företrädesvis en 'mätningsteknisk' fråga. Den fölle inom högskolans undervisningsområde, och därefter rättade sig, som sagt, riksdagen. Inför en ifrågasatt professur i juridik, ställde sig riksdagen ock mycket tveksam.

Tekniska högskolan är som bekant i sociala jordspörsmål den maskinnella tidens vapendragare. Den står, enligt vad erfarenheten visat, främmande för de sociala jordproblemen. Även här har således den industriella anden gjort en landvinning för tillfället. Underkanternas politik står alltmer på dagordningarna.

Under så uppseendeväckande, omsider klarlagda förhållanden synes formuleringen i Johanssons i Edsbyn slutyrkande uppfordra och giva befogenhet till en hemställan. Sakens nämnda kärnpunkt hade ej uppenbarats för mig under utskottsbehandlingen och föranledde där således ej ens någon debatt. Emellertid har jag dock förbehållit mig reservationsrätt och hemställer således nu,

att riksdagen, med anledning av förevarande motion, ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i 3 § av 19 kap. i lagen om delning av jord å landet, att mindre jordbruk skola även på skifteslagstiftningens väg fullständigas och utvidgas i möjligaste mån även med odlingsmark och sålunda även erhålla en tilldelning av husbehovsskog, som svarar mot jordbrukets tillämnade utvecklingsmöjligheter.»

¹ Se motionen 174 för 1931 i första kammaren.

